

ВІДГУК

*офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора
Мороза Володимира Михайловича*

на дисертацію Харечка Дмитра Олексійовича

*«Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-
економічних трансформацій»,*

*подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 - механізми державного управління*

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Діяльність органів державної влади має бути спрямована на розширення спектру ефективних механізмів реалізації соціально-економічної політики з урахуванням демографічних особливостей населення та його потреб. Сутність досліджуваних підходів полягає у формуванні ефективного комплексу управлінських механізмів, що забезпечують узгодженість, послідовність і результативність діяльності органів державної влади у сфері надання соціальних послуг. У цьому контексті принцип соціального партнерства є більш ефективним порівняно з моделлю державного патерналізму, оскільки передбачає активну участь бізнесу та громадян у реалізації ефекту соціальної відповідальності та справедливості.

Зазначені аспекти соціальної відповідальності ґрунтуються на ідеї суспільної солідарності та взаємної відповідальності особистості, суспільства і держави. Водночас надмірне державне регулювання економіки може призводити до уповільнення соціально-економічного зростання та підвищення соціальної напруженості через обмеження можливостей самореалізації економічно активного населення. Матеріальний аспект соціальної держави не є єдиним критерієм її розвитку, оскільки не менш важливими є гуманітарні фактори, а концепція соціальної держави є багатовимірною та визначається взаємодією економічних, правових і соціальних складових суспільства.

Систематизація наукових досліджень у сфері суспільного благополуччя дозволяє стверджувати, що вирішення проблем соціально-економічних аспектів цієї категорії перебуває на початковому етапі, а ключовим напрямом подальших досліджень має стати удосконалення механізмів реалізації державної політики у цій сфері. У сучасних умовах актуалізується потреба у формуванні нового типу державного управління, що відповідає викликам часу та ґрунтується на соціальних детермінантах активного довголіття, справедливості та досягненні суспільно значущих цілей. Зазначене свідчить про наявність значного обсягу теоретичних і прикладних розробок, присвячених проблемам становлення особистості в умовах суспільних

трансформацій, поведінки індивідів у соціумі, а також можливостям соціально-економічної стабілізації громадянського суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри публічного врядування Національного університету «Львівська політехніка» «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України (ДР № 0124U000016). Доробок автора полягає у розробці концепції державної соціально-економічної політики суспільного благополуччя яка полягає в удосконаленні організаційно-нормативної регламентації, актуалізації повноважень органів державної влади й територіальних громад в системі місцевого самоврядування у зазначеній сфері.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування формування науково-методологічних підходів та розробка практичних рекомендацій для органів державної влади із реалізації комплексу механізмів державної політики суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено наступні *завдання* дисертаційного дослідження: проаналізувати науково-теоретичну сутність феномену суспільного благополуччя в соціумі як об'єкту державного впливу; вивчити особливості трансформації соціальних векторів державної політики суспільного благополуччя у період війни з РФ; виокремити соціально-економічну проблематику суспільного благополуччя у період правового режиму воєнного стану; розкрити сутність соціальної адаптації громадян внаслідок функціонування правового режиму воєнного стану в Україні; з'ясувати можливість імплементації кращих практик зарубіжного досвіду політики суспільного благополуччя на сучасному етапі; узагальнити соціально-економічні аспекти трансформації державної політики суспільного благополуччя в Україні; охарактеризувати спектр ціннісних засад суспільного благополуччя згідно з соціальними стандартами розвинутих країн; запропонувати ефективний комплекс механізмів державної політики суспільного благополуччя в Україні зі змістовним наповненням; узагальнити управлінські підходи у реалізації державно-приватного партнерства з підвищення рівня суспільного благополуччя; обґрунтувати концепцію державної політики суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій в Україні.

Об'єкт дослідження – сфера суспільного благополуччя громадян у трансформаційні періоди.

Предмет дослідження – державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій.

Методи дослідження. Для реалізації мети та виконання поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових, спеціальних і прикладних методів дослідження, що поєднують теоретичні та емпіричні підходи.

Методологічну основу дослідження, що побудована на теоретичних методах пізнання складають методи: аналітичний (аналіз проблем особистості), системний (дослідження структури та функцій органів державної влади у політиці суспільного благополуччя), порівняльний та порівняльно-історичний (порівняння історичних та закордонних практик державної політики у цій сфері, насамперед, співставлення етапів розвитку державної соціально-економічної політики в радянський період та за роки незалежності України); прогностичний (розробка перспективних пропозицій щодо удосконалення комплексу ефективних механізмів державної політики, застосування яких найбільш повно сприятиме ефективній її реалізації), узагальнення (обґрунтування перенесення окремих практик, напрямів та методів із зарубіжного досвіду на державне управління в Україні), моделювання (розробка організаційно-нормативної концепції державної політики суспільного благополуччя).

До спеціальних наукових методів дослідження, належать: аналітико-синтетичний (аналіз наукової літератури, співвідношення дефініцій); формальнологічний (з'ясування принципів діяльності органів державної влади в контексті реалізації політики суспільного благополуччя); нормативно-правовий аналіз (порівняння нормативно-правових актів, аналіз закономірностей розвитку законодавчої бази), аналіз ситуацій (опис конкретних ситуацій у функціонуванні державних і суспільних інституцій).

Наукове значення дисертаційного дослідження, достовірність і новизна наукових положень

Структура дисертаційної роботи є логічною та послідовною, матеріал викладено відповідно до плану роботи. Загальні висновки дисертації та висновки за розділами ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та відображають зміст викладеного матеріалу, можна констатувати їх аргументованість та завершеність. Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації ґрунтуються на комплексному аналізі наукової літератури, опрацюванні достатньої кількості емпіричного матеріалу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування державної політики суспільного

благополуччя у контексті реалізації національної стратегії соціально-економічного розвитку із розробленням комплексу управлінських механізмів спрямованих на забезпечення матеріальної та фінансової стабільності громадян в умовах трансформаційного періоду. Зокрема, в дисертації:

уперше:

- науково обґрунтовано концепцію державної політики суспільного благополуччя в Україні, яка передбачає формування ефективних управлінських блоків у її реалізації шляхом створення сприятливого соціально-економічного середовища для громадян на основі інтегративного підходу до цілеспрямованого впливу держави, спрямованого на підвищення рівня життя населення з урахуванням сучасних реалій військової агресії РФ;

- запропоновано комплекс механізмів реалізації державної політики суспільного благополуччя, а саме: нормативно-правові, економіко-фінансові, організаційні, соціально-політичні, мотиваційні, інформаційні, освітньо-культурні та комунікативні механізми, які характеризуються змістовною наповненістю та забезпечують формування партнерських взаємовідносин між органами державної влади, територіальними громадами та неурядовими інституціями соціально-економічного спрямування;

удосконалено:

- методологічні підходи до систематизації фундаментальних і прикладних досліджень з формування та реалізації державної політики суспільного благополуччя, що передбачають обґрунтування доцільності застосування інтегративного підходу в процесах соціального партнерства у сфері державної соціально-економічної та гуманітарної політики;

- управлінські принципи формування державної політики суспільного благополуччя, що ґрунтуються на визначенні ключових сучасних тенденцій, зокрема посиленні ролі громадянського суспільства та окресленні ціннісного базису соціально-економічного розвитку за умов ефективної діяльності органів державної влади та інших публічних інституцій в Україні;

- науково-теоретичні підходи до формування організаційної та нормативно-правової бази і принципів реалізації державної політики суспільного благополуччя, які характеризуються поєднанням сучасних інноваційних уявлень про матеріальний та фінансовий добробут з удосконаленими механізмами реалізації заходів соціально-економічного розвитку на етапі правового режиму воєнного стану в Україні;

- удосконалено науково-прикладний базис формування механізмів взаємодії органів державної влади на місцевому рівні, територіальних громад у системі місцевого самоврядування та неурядових інституцій соціально-економічного і гуманітарного спрямування, що реалізується на основі застосування креативних форм діалогової взаємодії та соціального

партнерства з метою підвищення рівня суспільного благополуччя населення;

дістали подальшого розвитку:

- наукове узагальнення та комплексна систематизація існуючих управлінських підходів до реалізації державної політики суспільного благополуччя шляхом переформатування комплексу управлінських механізмів у нормативно-організаційні, соціально-економічні, інформаційно-мотиваційні та освітньо-комунікативні управлінські блоки для комплексного вирішення поставлених завдань соціально-економічного розвитку на сучасному етапі;

- напрями реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики як інституційної основи державного управління у сфері суспільного благополуччя, що полягають у формуванні ціннісних засад сучасних параметрів життєдіяльності відповідно до стандартів і норм функціонування країн-членів Європейського Союзу;

- визначення сучасних чинників трансформації уявлень громадян про належний рівень суспільного благополуччя, зумовлених військовою агресією РФ проти України та тривалим функціонуванням правового режиму воєнного стану, що впливають на формування цінностей соціальної солідарності й справедливості на етапі соціально-економічних трансформацій.

Автор стверджує, що у сучасних умовах особливої актуальності набуває завдання виявлення проблем і оцінювання перспектив розвитку соціально-економічних процесів як у період дії правового режиму воєнного стану в Україні, так і в післявоєнний період. Протягом останніх років Україна стикається з низкою складних економічних викликів, зокрема політичною та соціальною нестабільністю, повномасштабною війною з РФ, коливаннями світових цін на сировину та енергоресурси, а також наслідками глобалізаційних впливів. Зазначені чинники суттєво впливають на функціонування економіки, зокрема змінюють попит на товари і послуги, умови виробництва, інвестиційні можливості та інші аспекти економічної діяльності в умовах сучасного соціально-економічного розвитку.

Сутність суспільного благополуччя як центральної гуманістичної категорії нерозривно пов'язана з реалізацією державної соціально-економічної політики та створенням умов, за яких кожна людина має можливість реалізувати свій потенціал. Рівень доходів громадян є важливою складовою суспільного благополуччя, оскільки фінансова стабільність забезпечує задоволення базових потреб і створює передумови для планування майбутнього. Водночас суспільне благополуччя має комплексний характер і охоплює значно ширший спектр аспектів. Воно передбачає забезпечення доступу до соціально-економічних благ, що відкривають нові можливості для

розвитку особистості та сприяють активній участі громадян у суспільному житті держави (стор. 58-63).

Зазначається, що виникнення суспільних загроз посилює відцентрові тенденції у розвитку територій, реалізація яких в сучасних умовах набуває переважно інституційного характеру. Суспільні трансформації актуалізують значення концепцій, орієнтованих на реалізацію широкого спектра соціальних програм, що охоплюють різні верстви населення та забезпечують підтримання гідного рівня життя за різних соціально-економічних умов. Це потребує застосування екстраординарних заходів державної соціально-економічної політики в умовах повномасштабної військової агресії проти України.

В умовах політичної невизначеності стандарти добробуту виступають ефективним інструментом забезпечення суспільної стабільності та соціально-економічного розвитку. Вони сприяють підвищенню конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні, оскільки інвестори, бізнес і населення орієнтуються на країни з високими стандартами життя та добробуту. Імплементация стандартів добробуту в Україні є важливим кроком до формування сучасної, інноваційної та соціально орієнтованої економіки, здатної забезпечити гідний рівень життя громадян (стор. 121-129).

Встановлено, що трансформація соціально-економічного розвитку європейських держав у контексті війни в Україні відображає складні виклики, з якими стикаються ці країни в сучасних умовах. Проблеми суспільно-політичних трансформацій, зокрема зростання соціальної нерівності, економічна нестабільність і посилення політичної напруженості, загострюються під впливом війни в Україні та її наслідків для європейського простору. Одним із ключових викликів є підвищення рівня готовності соціально-економічних систем до реагування на зовнішні загрози та забезпечення їх стійкості в умовах кризових явищ.

Глобальна соціально-економічна криза є потужним дестабілізуючим чинником, що проявляється з різною інтенсивністю у різних країнах. Водночас наявні економічні та соціальні нерівності виступають ключовою причиною відмінностей у спроможності систем публічного управління ефективно протидіяти кризовим явищам. Вплив суспільних трансформацій зумовлює виникнення соціально-економічних диспропорцій у багатьох суспільствах, що обумовлює необхідність посилення матеріально-фінансової підтримки вразливих соціальних груп з боку органів публічної влади.

Досягнення цих цілей потребує активної та скоординованої діяльності органів державної влади, бізнесу, громадських організацій і громадян, лише узгоджена взаємодія всіх суб'єктів забезпечує результативність і стійкість соціально-економічних перетворень. Трансформаційні процеси у соціально-економічній сфері створюють передумови для інтенсивного та інноваційного

розвитку держави з урахуванням внутрішніх потреб суспільства. Критерії економічного розвитку формуються та оцінюються як на рівні суспільства в цілому, так і на рівні окремих індивідів, що визначає умови забезпечення стійкості розвитку та підвищення рівня життя населення (стор. 182-189).

Доведено, що трансформація сфери послуг у постпандемічний період сприяє подальшій лібералізації трудових відносин, якщо раніше цей процес супроводжувався соціальним спротивом, то в сучасних умовах він набуває прискореного характеру. У зв'язку з цим особливого значення набуває адаптація суспільства до нових економічних реалій та епідеміологічних викликів. Глобальні трансформаційні процеси, зумовлені цифровізацією та зміною світового порядку, формують нові можливості для держав. Зростання ролі людського капіталу та знань відкриває перспективи для посилення конкурентоспроможності країн і зміцнення їх позицій у світовій економіці.

Державна політика суспільного благополуччя повинна виконувати не лише функцію соціального захисту, а й виступати активним чинником формування сприятливих умов для всебічного розвитку особистості та суспільства. Посилення впливу епідеміологічних та інших глобальних ризиків зумовлює необхідність реалізації додаткових антикризових заходів, спрямованих на підвищення стійкості бізнесу та забезпечення стабільного розвитку економіки. Запропоновано використання проблемно-орієнтованих фінансових інструментів, зокрема спеціальних кредитних програм із наданням державних гарантій, що дозволяє забезпечити фінансування заходів з протидії епідеміологічним викликам, підтримки бізнесу та населення (стор. 226-232).

Обґрунтовано, що негативний вплив соціально-економічних трансформацій потребує збалансування механізмами реалізації державної політики суспільного благополуччя, яка виступає одним із ключових інструментів забезпечення національної безпеки України. В умовах сучасних ризиків і невизначеності, особливо у період військової агресії РФ, забезпечення соціально-економічного зростання є фундаментальною передумовою післявоєнної відбудови держави та підвищення її стійкості до зовнішніх і внутрішніх викликів. Ефективна державна політика у сферах економіки, соціального забезпечення є визначальним чинником забезпечення високого рівня суспільного благополуччя.

В Україні важливо продовжувати системні реформи, спрямовані на покращення економічних умов, розвиток інфраструктури та забезпечення доступу до якісної освіти і медичних послуг. У зв'язку з цим особливого значення набуває врахування суб'єктивних чинників при оцінюванні рівня суспільного благополуччя населення. В умовах динамічних суспільних змін актуалізуються нові наукові підходи до дослідження благополуччя, зокрема вивчення впливу сучасного туризму, соціальних ініціатив та культурних

трансформацій на якість життя населення. Сучасне суспільство, орієнтоване на підвищення рівня комфорту та якості життя, потребує формування нових підходів до забезпечення благополуччя, які враховують як економічні, так і соціокультурні детермінанти (стор. 334-341).

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Дисертаційна робота Харечка Дмитра Олексійовича «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке містить розроблені автором теоретичні положення та практичні рекомендації щодо обґрунтування державної соціально-економічної політики України щодо суспільного благополуччя на сучасному етапі. Дисертація та реферат оформлені відповідно до чинних вимог. Обґрунтованість результатів підтверджена в процесі їх апробації на різноманітних науково-комунікативних заходах, у публікаціях дисертанта. Опубліковані праці та реферат достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень.

Результати дисертаційного дослідження використано у практичній діяльності: Національного університету «Львівська політехніка»; Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій; Виконавчого комітету Львівської міської ради; Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького; Національного лісотехнічного університету України; Львівського торговельно-економічного університету; Львівської обласної державної адміністрації, Департаменту економічної політики; Львівської обласної ради; Львівської районної державної адміністрації; Зимноводівської сільської ради Львівського району Львівської області; ГО «Українсько-Британський Дім»; служби у справах дітей Львівської обласної державної адміністрації.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження набули висвітлення у наукових публікаціях автора та апробовані на наукових конференціях і науково-практичних семінарах: Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу; Сучасна парадигма публічного управління; Трансформація системи публічного управління в умовах військового часу; Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах; Публічне управління: освіта, наука, практика; Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21

століття; Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи; Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах; Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах; Сучасна парадигма публічного управління; Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика; Priority directions of science and technology development; Туризм в умовах пандемії Covid-19: шанси та загрози; Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми, перспективи; Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика.

За темою дисертації опубліковано 42 наукові праці, зокрема: індивідуальну монографію, 21 статтю у фахових наукових виданнях з державного управління, 5 статей у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, а також 15 тез доповідей на наукових конференціях за участю дисертанта. Загальний обсяг публікацій, що належать автору, становить 37,4 друк. Арк.

Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (491 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 495 сторінок, з них основного тексту 376 сторінок. Робота містить 9 рисунків і 17 додатків.

Ідентичність змісту реферату і основних положень дисертації

Аналіз змісту реферату та дисертації доводить ідентичність структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами підсумковим висновкам. Зміст реферату повністю відображає основні положення та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження. Оформлення дисертації та реферату здійснено з дотриманням чинних вимог МОН України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на окремі положення роботи, що викликають дискусію:

1. У запропонованій концепції державної політики суспільного благополуччя (розділ 5) недостатньо розкрито взаємозв'язки між суб'єктами реалізації зазначеної концепції. Також доцільно було деталізувати участь кожного суб'єкта державного управління у створенні умов для відведення вектору суспільного благополуччя в Україні провідної ролі у державній політиці. Зазначене сприяло б розвитку європейської моделі побудови взаємовідносин між органами державної влади та суспільством.

2. Погоджуючись з існуючими проблемами нормативно-правового забезпечення, які окреслені дисертантом під час ґрунтовного аналізу законодавства та нормативно-правових актів у державній політиці соціально-економічного розвитку в контексті європейської інтеграції України, зауважимо, що автор водночас не дає окремої характеристики переваг та недоліків національного законодавства з питань нормативно-правового забезпечення не виділивши зазначене в окремий підрозділ дисертації.

3. Дискусійним є підхід щодо відсутності окремого підрозділу в дисертаційному дослідженні щодо сутності чинників удосконалення комплексу механізмів державного управління у досліджуваній галузі, а з приводу пропонованих змін в реалізації державної політики суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій зазначених концептуальних підходів не проглядається (розділ 2). Вважаємо, що дана авторська позиція потребує додаткового наукового обґрунтування.

4. На нашу думку, графічні зображення векторів державної політики суспільного благополуччя у цілому переліку рисунків потребує більш чіткого виокремлення головних напрямів реалізації державно-приватного партнерства на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій. Але, зазначене зауваження принципово не впливає на ступінь наукової новизни та не ставлять під сумнів цінність, значущість і вірогідність головних наукових і практичних результатів без сумніву актуальної дисертаційної роботи.

5. У висновках дисертації недостатньо висвітлені узагальнення, які випливають із аналізу особливостей функціонування механізмів реалізації державної політики соціального спрямування. Відтак, недоліком реалізації механізмів державного управління у досліджуваній сфері є практика ухвалення нормативно-правових актів, які гарантують соціальну підтримку громадян, але не можуть бути реалізовані через обмежені матеріальні та фінансові можливості, особливо у період правового режиму воєнного стану в Україні (с. 235-239).

6. Дисертаційну роботу доцільно було б підсилити найновішими фактами та цифрами, розробити детальний аналіз реалізації національних програм протягом останніх років. Також зазначаємо певну категоричність автора у низці положень роботи, робота має певні недоліки в оформленні списку використаних джерел, який може бути доповнений останніми науковими публікаціями (за 2025 р.) вітчизняних та зарубіжних авторів.

Водночас, висловлені зауваження та пропозиції мають дискусійний характер і не знижують загальної високої оцінки дослідження науки державного управління.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Харечка Дмитра Олексійовича «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що вирішує важливу науково-прикладну проблему реалізації механізмів державної соціально-економічної політики у сфері суспільного благополуччя громадян України в галузі науки державного управління.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних дисертантом наукових результатів, їх обґрунтованість можна стверджувати, що подана дисертація має завершений характер, результати дослідження містять практичну цінність. Робота відповідає вимогам МОН України, постанові Кабінету міністрів України «Про порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» від 17 листопада 2021 р. № 1197 а саме: є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі науки державного управління, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор Харечко Дмитро Олексійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри соціології і публічного управління
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Володимир МОРОЗ

Підпис *Володимир Мороз*
ЗАСВІДЧУЮ:
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
" 20 " р.

